

Т. С. Стецик,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ЛІНГВО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ У ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯХ

У статті розглядаються та аналізуються лінгво-психологічні особливості американського політичного дискурсу, серед яких варто виділити наступні: тісний зв'язок з релігією, орієнтація на основоположні цінності та ідеали, особлива увага до питань рівноправ'я жінок та етнічних меншин (останніми роками і сексуальних меншин), пропагування «американської мрії», а також наявність так званого риторичного президентства.

Ключові слова: політичний дискурс, риторичне президентство, ідеали та цінності, релігія, американська мрія.

В данной статье рассматриваются и анализируются лингво-психологические особенности американского политического дискурса, среди которых следует выделить следующие: тесная связь с религией, ориентация на основополагающие ценности и идеалы, особое внимание к вопросам равноправия женщин и этнических меньшинств (в последние годы и сексуальных меньшинств), пропаганда «американской мечты», а также наличие так называемого риторического президентства.

Ключевые слова: политический дискурс, риторическое президентство, идеалы и ценности, религия, американская мечта.

This article examines and analyzes the linguistic and psychological features of American political discourse, among which are the following: close connection with the religion, focus on the fundamental values and ideals, special attention to the issues of equality for women and ethnic minorities (in recent years for sexual minorities), promotion of the «American Dream» and presence of the so-called rhetoric presidency.

Keywords: political discourse, presidential rhetoric, ideals and values, religion, the American Dream.

Політичний дискурс США, як і будь-якої іншої країни, обумовлюється та характеризується тими соціальними, економічними, політичними, психологічними та культурними змінами, які відбуваються в суспільстві на певному етапі його розвитку. Тому не дивно, що останнім часом його дослідженням приділяють все більше уваги не тільки політологи, але й філософи, соціологи та лінгвісти. З точки зору лінгвістики, вивчення політичного дискурсу є ключовим елементом в розумінні тих принципів та методів, завдяки яким мова в політиці реалізує свою основну функцію – персуазивну, яка полягає в регулюванні світогляду та поведінки громадян, а також спонуканні аудиторії до конкретної суспільно-політичної реакції.

Американський політичний дискурс, як складне соціо-культурне явище, формувався в умовах складних історичних перетворень. З самого початку його визначали прагнення до рівних можливостей, мрії про ідеалістичне життя в Новому світі, а також віра в винятковість американського народу. Все це знайшло відображення в так званій американській мрії, а також тісному зв'язку дискурсу з релігією.

Як зазначає Мірча Еліаде, історик релігії, з самого початку Америка була «схильна до святості» / «susceptible to become sacred», оскільки «заселення нової території – це все одно що знаходження нового світу» / «settling in a territory is equivalent to founding a world» [4, с. 47].

Лексику релігійного спрямування можна знайти ще в основоположних документах США. Так, у Декларації про незалежність, яка була прийнята Конгресом у Філадельфії 4 липня 1776, другий параграф звучить так: «*We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness*» / «Ми вважаємо за самоочевидні істини, що всіх людей створено рівними; що Творець обдарував їх певними невідчужуваними правами, до яких належать Життя, Свобода і прагнення Щастя». Перераховані вище істини та права складають ті американські цінності та ідеали, до яких звертаються практично всі політики в своїх промовах та виступах. Проте мало хто знайомий з попереднім варіантом Декларації та тим релігійним акцентом, який зробив Томас Джефферсон: «*We hold these truths to be sacred & undeniable*» / «Ми вважаємо ці істини священними та незаперечними».

Конституція США, складена під час Конституційного Конвенту 1787, починається відомим усім абзацом: «*We the People of the United States, in Order to form a more perfect Union, establish Justice, insure domestic Tranquility, provide for the common defence, promote the general Welfare and secure the Blessings of Liberty to ourselves and our Posterity, do ordain and establish this Constitution for the United States of America*» / Ми, народ Сполучених Штатів, з метою утворити більш досконалий Союз, встановити Правосуддя, гарантувати внутрішній Спокій, забезпечити спільну оборону, сприяти загальному Добробуту і закріпити Блага Свободи за нами і Потомством нашим проголошуємо і встановлюємо цю Конституцію для Сполучених Штатів Америки. На лексичному рівні, слово «Blessings» несе в собі релігійну конотацію.

Двісті двадцять п'ять років по тому, 7 листопада 2012 року, новообраний президент США Барак Обама підтвердив ідею «більш досконалого Союзу» у своїй переможній промові: «*Tonight, more than 200 years after a former colony won the right to determine its own destiny, the task of perfecting our union moves forward*» / «Цієї ночі після понад двохсот років, відколи колишня колонія виборола право визначати власну долю, на передній план виходить завдання вдосконалення цієї об'єднаної країни». Об'єднання американських людей в єдине ціле, в єдину націю є головною темою промови Б. Обами: «*while each of us will pursue our own individual dreams, we are an American family, and we rise and fall together, as one nation, and as one people*» / «незважаючи

на власні мрії кожного, ми є американською сім'єю, яка добивається успіху чи переживає невдачі разом, як єдина нація та єдиний народ».

Президент говорить про американців як націю, що має спільні надії та мрії, та бачить майбутнє в «that common bond», що робить самоуправління основоположним принципом («влада народу, волею народу і для народу» [8]) та становить винятковість Америки: «*what makes America exceptional are the bonds that hold together the most diverse nation on Earth – the belief that our destiny is shared*» / «Америку робить винятковою той зв'язок, що тримає разом найбільш розрізнену націю на землі. Це віра, що у нас спільна доля».

Американська мрія, навіть якщо і не явно, проте присутня у промові у вигляді сміливого згадування 'founding promise' рівності та можливостей: «*I believe we can keep the promise of our founding – the idea that if you're willing to work hard, it doesn't matter who you are, or where you come from, or what you look like, or where you love – it doesn't matter whether you're black or white, or Hispanic or Asian, or Native American, or young or old, or rich or poor, or disabled, gay or straight – you can make it here in America if you're willing to try*» / «Я вірю, що ми можемо дотриматися обіцянки наших батьків-засновників, тієї ідеї, що якщо ти бажаєш тяжко працювати, то немає значення, хто ти, звідки, як виглядаєш та кого любиш. Немає значення, чи ти чорний чи білий, латиноамериканець, азіат чи індіанець, молодий чи старий, багатий чи бідний, працездатний чи інвалід, гомосексуаліст чи традиційної сексуальної орієнтації – тобі знайдеться місце в Америці, якщо ти хочеш старатися».

Останні слова промови підсилюють ідею об'єднаної нації з Божого благословення: «*We are, and forever will be, the United States of America. And together, with your help, and God's grace, we will continue our journey forward, and remind the world just why it is that we live in the greatest nation on Earth. Thank you, America. God bless you. God bless these United States*» / «Ми є і завжди будемо Сполученими Штатами Америки. І разом з вашою допомогою та Божою ласкою ми продовжимо подорож вперед та нагадаємо світу, чому ми найвеличніша нація на землі».

Важливість основоположних ідеалів він підкреслює також і в своєму виступі у 2008 році: «*the true strength of our nation comes not from the might of our arms or the scale of our wealth, but from the enduring power of our ideals: democracy, liberty, opportunity and unyielding hope*» / «справжня сила нашої нації виходить зовсім не з сили нашої зброї і не з розміру нашого багатства, а з довговічної сили наших ідей: демократії, свободи, можливостей і невичерпної надії». Ідея єдності співзвучна ідеї американської мрії, яка також знайшла своє місце в промові: «*to reclaim the American dream and reaffirm that fundamental truth, that, out of many, we are one*» / «повернути американську мрію і підтверджують, що фундаментальна правда, що з багатьох, ми єдині».

Важливим аспектом політичного дискурсу США є так зване «риторичне президентство» (rhetoric presidency), суть якого полягає у тому, що президент виступає лідером формування громадської думки в країні [6].

Дж. Туліс, автор книги «The Rhetorical Presidency», висловлює думку, що президент наділений «rhetorical power» / «риторичною владою», яка є «дуже своєрідним варіантом виконавчої влади» / «very special case of executive power», що «може виправдати застосування сили чи інших виконавчих органів» / «can defend the use of force and other executive powers». З точки зору риторичного президентства, комунікація покликана не тільки інформувати та переконувати, але й створювати саму аудиторію, до якої повинен звертатися президент, постачаючи її «метафорами, категоріями та поняттями політичного дискурсу» / «metaphors, categories, and concepts of political discourse», які використовуються для визначення та зрозуміння злободенних політичних питань [6, с. 203].

Дискурс президентів США, який являється невід'ємною частиною американського політичного дискурсу, закликає до колективної пам'яті та відображає загальне бачення Америки. Його характерною особливістю є посилання на елементи дискурсу отців-засновників та згадка Бога, як правило, або на початку, або в кінці промов, що, насправді, слугує підсиленню їх впливу.

Так, президент Джордж Буш-старший розпочав свою інавгураційну промову 20 січня 1989 молитвою до 'Бога' задля 'народу': «*Make us strong to do Your work, willing to heed and hear Your will, and write on our hearts these words: 'Use power to help people.' For we are given power not to advance our own purposes, nor to make a great show in the world, nor a name. There is but one just use of power, and it is to serve people. Help us remember, Lord. Amen*» / «Дай нам сили виконувати Твою роботу, бажання чути Твою волю і слідувати їй; запам'ятай в наших серцях такі слова: «Користуйся владою, щоб допомагати людям». Бо влада нам дається не для досягнення власних цілей, не для демонстрації грандіозних вистав на світовій арені і не для того, щоб зробити собі гучне ім'я. Є тільки один справедливий і вірний спосіб використання влади – служити людям. Не дай нам про це забути, Господи. Амінь».

А Білл Клінтон вирішив розпочати свою першу інавгураційну промову в січні 1993 року з посилання на отців-засновників та Всемогутнього Бога, завершивши її цитатою з Святого Писання: «*The Scripture says, 'And let us not be weary in well doing: for in due season we shall reap, if we faint not.' From this joyful mountaintop of celebration we hear a call to service in the valley. We have heard the trumpets. We have changed the guard. And now, each in our own way and with God's help, we must answer the call. Thank you, and God bless you all*» / Як сказано в Святому Писанні (Гал 6:9): «Та не втомимося, роблячи добро, бо свого часу пожнемо врожай, якщо не ослабнемо». На цій радісній вершині святкування ми чуємо поклик знизу до служіння. Ми чули фанфари. Ми замінили варту. Тож зараз кожен у свій спосіб та з Божою допомогою повинен дати відповідь на цей поклик. Дякую вам! І хай Бог благословляє вас усіх!».

Релігійність американського політичного дискурсу спрямована як на Бога, так і на Отців-засновників. Прикладом чого може слугувати і промова Джона Фітцджеральда Кеннеді від 20 січня 1961 року: «*For I have*

sworn before you and Almighty God the same solemn oath our forebears prescribed nearly a century and three quarters ago. The world is very different now... And yet the same revolutionary beliefs for which our forebears fought are still at issue around the globe—the belief that the rights of man come not from the generosity of the state but from the hand of God» / «Сьогодні я приніс перед вами і всемогутнім Богом ту ж саму урочисту присягу, яку нам заповіли Отці-засновники сто сімдесят п'ять років тому. Світ зараз став зовсім іншим... Однак на всій земній кулі і раніше актуальна та революційна віра, за яку боролися наші батьки, – віра в те, що права даруються людині не щедротами держави, але Божою рукою».

Рішучість не відступати від ідеалів отців-засновників та документів, авторами яких вони були, Декларації про незалежність та Конституції США, висловив і Б. Обама в 2009 році: «*We the People have remained faithful to the ideals of our forebears, and true to our founding documents»* / «Ми, Народ, залишалися вірними ідеалам наших предків і відданими нашим основоположним документам».

Повторення слів / фраз в політичному дискурсі сприяє максимізації впливу. Не рідко в політичному дискурс-аналізі частота вживання деяких ключових понять слугує інструментом виміру навмисного виділення тієї чи іншої думки.

Так, на основі кількісно-якісного аналізу політичного дискурсу президента Дж. В. Буша (його п'яти промов після 9/11) можна зробити висновок, що такі слова, як *we/us/our(s)* та *we/America* складають більше половини з повторюваних концептів, а всі поняття, які символізують «американські цінності» можна умовно поділити на три семантичні групи: *God/Lord/He, pray/prayer* та *freedom/liberty*, які складають 10% усіх згадуваних. При цьому *God/prayer* частіше використовувалися під час промов у Вашингтонському Національному Соборі, а *freedom/liberty* – в Конгресі. Як зазначає Альфред Фусман (Alfred Fusman): «Церква і держава можуть бути розділені на конституційному рівні, проте зв'язок з Богом залишається міцним, а бажання закликати до Нього під час кризової ситуації є нездоланним» [5, с. 112].

Наведені вище приклади чітко ілюструють два ключових елементи американського дискурсу: *(we) the people/the American nation* та *God*. При чому релігійність виражається по відношенню і до першого і до другого. Американці дуже побожно ставляться до своєї нації, історії та країни, а їх «віра» розповсюджується одночасно і на Бога, і на ідеали американського народу.

Поряд з такими риторичними прийомами як повтор та виділення ключових понять характерною рисою американського політичного дискурсу є також наявність великої кількості метафор, паралелізмів, контрастних пар та протиставлень [1, с. 5]. Ще з часів Р. Рейгана склалося усталене уявлення про американців, як про людей, що схильні думати ідеологічними дихотоміями – *bad/good, war/peace, friend/enemy* тощо. Наприклад, в промові Б. Обами в січні 2009 року можна знайти велику кількість паралелей та протиставлень: «*For we know that our patchwork heritage is strength, not a weakness. We are a nation of Christians and Muslims, Jews and Hindus – and non-believers. We are shaped by every language and culture, drawn from every end of this Earth»* / «Бо ми знаємо, що наша мозаїчна спадщина – це сила, а не слабкість. Ми нація християн та мусульман, юдеїв та індуїстів, а також невіруючих. Нас сформувала кожна мова та культура, принесена з усіх кінців Землі». Даний фрагмент промови складається з лексичних паралелей. Так, іменники *'strength'* та *'weakness'* є антонімами, поставивши їх в один ряд, оратор створює ефект паралелізму на основі протиріччя. Президент говорить також про різношерстість нації та використовує при цьому ефект антитези, що дозволяє досягти контрасту при згадці різних релігійних груп.

Крім того, характер американського політичного дискурсу значної мірою пов'язаний з розвитком засобів масової інформації. В ХХ столітті завдяки широкому використанню радіо для трансляції виступів політичних діячів, політичний дискурс набув рис звичайної розмови, що зробило його ближчим до аудиторії. Поява телебачення та його швидкий розвиток (особливо в кінці 70-х, коли відбулася стрімка експансія кабельного телебачення TV) дозволили політикам проводити телевізійні дебати (*televised debate*), які дали змогу виборцям порівнювати претендентів на посаду президента не тільки як політичних діячів, але і як особистостей. В свою чергу це сприяло виходу на перший план поряд з вербальними засобами комунікації невербальних, особливо коли мова йшла про створення позитивного іміджу політика. Так, телегенічність та привабливість Джона Кеннеді, його природна харизма (природні здібності людини, завдяки яким вона спроможна здійснювати ефективний вплив на інших людей, привертати їх увагу та викликати захоплення) частково допомогли йому обіграти Річарда Ніксона під час дебатів у 1960 році. А зі зростанням популярності Інтернету широкі маси населення отримали абсолютно безпрецедентний рівень доступу до звітів, стенограм та навіть відеозаписів кожного слова політичних представників, що вивело політичний дискурс на абсолютно новий рівень.

В ХХ-ХХІ століттях в американському політичному дискурсі простежується також особлива увага до питань рівноправ'я жінок та етнічних меншин. Перш за все, це проявляється у боротьбі за соціальне рівноправ'я. Так, наприклад, Синтія МакКіні в своїй передвиборній промові згадує про невирішене питання заробітної платні, адже американські жінки отримують значно меншу платню за однаковий вид та об'єм роботи, порівняно з чоловіками. Посилена увага також і до прав сексуальних меншин, що знайшло своє відображення в другій інавгураційній промові Б. Обами в 2013 році: «*Our journey is not complete until our gay brothers and sisters are treated like anyone else under the law, for if we are truly created equal, then surely the love we commit to one another must be equal, as well»* / «Наша подорож не закінчиться, доки наші брати і сестри – гомосексуалісти і лесбійки – не будуть рівні з усіма у своїх правах. Адже якщо при народженні ми були рівними, тоді любов, яку ми несемо один до одного, є одна для всіх». А у відповідь за заборону гей-пропаганди та проведення гей-парадів в Росії він заявив: «*I have no patience for countries that try to treat gays or lesbians or transgender persons in a way that intimidate them or are harmful to them»* / «У мене немає терпимості до країн, які намагаються поводитися з геями, лесбійками і трансгендерами такими способами, які принижують їх або шкодять їм».

Слід також пам'ятати, що «політика значною мірою є мовою» [2, с. 4], або «формою використання мови» [7, с. 5], а «конституції та закони є дискурсами» [7, с. 5]. Згідно теорії політичного дискурсу, вибір ідей та словесного їх вираження, не є випадковим в політичному дискурсі. «Політичні представники роблять обміркований вибір [слів], що відображають певну сукупність цінностей та ідеалів, а отже й особливу індивідуальність» [5, с. 93]. Президент Б. Клінтон у своїй першій інавгураційній промові в 1993 році наголошує, що «*each generation of Americans must define what it means to be American*» / «кожне покоління американців має визначати для себе, що таке бути американцем».

Підсумовуючи усе вищезазначене, характерними рисами американського політичного дискурсу можна вважати його **тісний зв'язок з релігією**, яка була центральним елементом американської культури протягом всієї історії країни та мала величезний вплив на соціальний світогляд американців, **орієнтацію на ті основоположні цінності та ідеали**, які відстоювали ще Отці-засновники, **особлива увага до питань рівноправ'я жінок та етнічних меншин** (останніми роками **і сексуальних меншин**), а також пропагування так званої «американської мрії», поняття якої останніми роками часто пов'язують з будь-якою загальнонаціональною ідеологією, що об'єднує американців. А наявність президентської риторики, як його складової, зробили його невичерпним джерелом інформації для лінгвістів.

Віра американців у свою «винятковість», гордість етнічним та расовим різноманіттям (так званий знаменитий «плавильний котел», щоперетворює людей різних націй та культур у вільних і рівних громадян великої країни, що офіційно вважається одним з головних джерел її динамічного прогресу, могутності та процвітання), суміш ідеалізму та месіанського уявлення про Америку, як країну, що покликана нести свободу і демократію усьому людству, донести істинні ідеали та правильний спосіб життя, все це також знайшло своє відображення в американському політичному дискурсі. Як зазначає американський історик Г. Крейг (Gordon A. Craig): американці є «невиправними» у прагненні вважати себе «морально вищими за інших» [3].

Література:

1. Фоменко О. С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки XX століття): Автореф. Дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / – КНУ ім. Тараса Шевченка. – К., 1998. – 18 с.
2. Chilton, Paul A. and Christina Schäffner. eds. *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamin, 2002.
3. Craig, G. (1984) 'Die Supermacht und das Gute' [The Superpower and the Good], FAZ: Bilder und Zeiten 17 January.
4. Eliade, Mircea. *The Sacred and the Profane. The Nature of Religion*. Trans. Willard R. Trask. – San Diego and New York : Harvest/Harcourt, 1987 (1959).
5. Fusman, Alfred. «Reporting 9/11: the Hard Facts of History. Political Discourse». in *Rewriting History: Negotiations of Identity in post-9/11 American Culture*. (unpublished PhD Dissertation defended on March 25, 2011, at the University of Bucharest), 92-113.
6. Jeffrey K. Tulis, *The Rhetorical Presidency*. – Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1987.
7. Van Dijk A., Teun. *Discourse as Structure and Process*. Vol 1. – London : Sage Publications Ltd., 1997.
8. Див. Інтернет сторінку : <http://www.historyplace.com/speeches/index.html>.